

KÉKRUHÁSOK

I. Csíra

A csíra árulkodik a növényről. Magába rejtí a termés minden ígérétét. A csíra lehetőség: olyanná nő, amilyenné a körülmények alakítják.

A szakiskolás ilyen csíra. Munkás-csíra.

Milyen lesz a holnapi munkás? Aki átveszi a hatalmat. Aki tovább viszi mindazt, amit azok, akik ehhez az osztályhoz tartoznak, elkezdtek. A betetőzésről van szó. A munka kényesebb és pontosabb részéről. Olyan munkáról, amely nemcsak magas szakmai képzettséget, hanem politikai érettséget is követel. Politikum és termelés ma már elválaszthatatlanul összefonódott. A munkás nemcsak az anyagi javak termelője, hanem saját sorsának irányítója is.

A szakiskola afféle munkás-csemetés. Csíramelegető, csírafejlesztő.

A csíra duzzadóan erős.

Nézz körül egy ilyen iskolában, és hozzávetőleges képet formálhatsz a holnapi munkásról.

II. Kép

A kolozsvári Tehnofrig iskolacsoport udvara szűk, aszfaltozott, akkora, hogy az épületek árnyéka teljesen eltakarja. Hátul, az udvar mélyén a salakborítású kézilabdapálya viszont fényben fürdik.

Az udvar tele kékruhásokkal. Az egyenruha éveleji friss. Térdben még nem fenyésedett ki a nadrág, és tartja magát a vasalás. A kékruhások csoportokban állnak, beszélnek, gesztikulálnak. Figyelmesen végighallgatják egymást, s egy-egy kimért mozdulat diplomáciai tárgyaláson is helyet kaphatna... Hiába keresed az inasokra jellemző erő-próbálgatást. Egy-két megugrás, gyorsabb mozdulat csak. A zaj tömör, nem hasítja kamaszos vihogás.

Az iskola mérnökigazgatójával megyünk közöttük.

Örömmel regisztrálok: nem jut végig az izgalom, a csoportok nem nyílnak sorfallá. Köszönnek, de nincs feszengés a mozdulatukban, nincs terhes szertartás. Az idegenre sem bámulnak leplezetlenül. Felpillantanak csak, annyira, amennyire az igazgatónak kijáró tisztelet megköveteli, s aztán folytatják a megkezdett mondatot.

Kerülgetjük a csoportokat.

III. Lehetőség

Az iskolacsoport az egykori inasiskola utódjának tekinti magát. Az első ilyen inasiskola 1874-ben alakult Kolozsváron. „Igazi” születési éve azonban 1955. Hét szakmára készített fel akkor szakmunkásokat. Az első tanévben 577 tanulója volt. Tíz évvel később (az 1965—1966-os tanévben) 1317. Az idén elérték a 2200-at.

A növekedés — amint mondják — szükségszerű. De még így sem tudják az ipar egyre fokozódó igényeit kielégíteni. Helyiség hiányában. Ugyanis (ezt is meg kell

említeni!) az eredeti épület fogadja be a közel négyszeres többletet: dugig tömve, minden négyzetcentiméternyi területét — váltásokban — kihasználva. Továbbfejlesztésükhöz új épületek kellenének. A mostani területen erre nincs lehetőség. Az öt-éves terv előirányzatai új iskola ajándékát ígéri. Csak így tehetnek majd eleget a fergeteges ütemben fejlődő üzemek kérésének: minél több magas képzettségű szakmunkást adni!

Van ugyan üzemi inaskodási lehetőség is, de úgy tartják: egyre kevésbé elégíti ki a korszerű termelés támasztotta igényeket.

A tegnapi inasiskola utódjának tekintik magukat, de lényegében különböznek attól. Az egykori inasiskolában nem volt szakmai differenciáltság, ugyanazt tanulta a csizmadia, a lakatos és az asztalos is — az általános műveltség alapjait. Ma minden szakmának más a tanrendje, az elmélet—gyakorlat egységét igyekszik megvalósítani.

A szakmunkásképzésnek mindenből ízelítőt kell adnia. Alapot. Olyant, amely továbblépésre ösztönöz.

Nem tudom, készült-e felmérés a szakiskolák végzettjeinek sorsáról, de biztos vagyok benne, hogy jelentős részüik elméleti liceumok esti tagozatán képezi tovább magát. Ismerőseim között is van néhány, aki innen indult el, s a szakma csúcsáig — a mérnökségig — is eljutott! A szakiskola izlettette meg velük a szakma szépségét, ébresztette fel bennük a tudásvágyat, a megismerés izgalmát.

Az iskolának több mint száz alkalmazottja van: tanárok, mérnökök, technikusok, mesterek, adminisztratív személyzet. Akárcsak a fiatalok, ez is hadseregnyi erő. Lehetőség-gazdagító erő.

Húsz osztályterem áll a rendelkezésükre.

Persze, az idegen szemében egy kissé nehéz keresztretjvénynek tűnhet, hogyan lehet 63 osztályt tanítani ennyi teremben? Az iskola vezetősége számára valóban majdnem ilyenszerű feladat zökkenőmentessé, zavartalaná tenni a tanítást, úgy el- és beosztani az osztályokat, laboratóriumokat, műhelyeket, hogy ne legyen ütközés. És mindenre találtak megoldást. Gondjaik mellett az osztályok csinosítására, gazdagítására is jutott idejük. Csak egy példa: műanyaggal borították az összes padokat. No, meg a laboratóriumok! Jól felszereltek. Igaz, az elméleti liceumokkal szemben helyzeti előnyben vannak. Patronáló üzemük mindig segít. De saját erőből is képesek — szakmai gyakorlatokon — a szükséges készülékek, műszerek előállítására. Van fizika- és kémia-laboratórium, technológiai és mérési laboratórium, ahol az anyagszerkezettel ismerkednek, műszerekkel barátkoznak. Van két rajzterem és tornaterem is — a már említett salakpálya mellett. Sokezer kötetes könyvtár, vetítőterem (televízióval, vetítőkészülékkel), klub (magnetofonnal, lemezjátszóval, társasjátékokkal, folyóiratokkal), tanulószobák. Mindezt kiegészíti a szakoktatás nélkülözhetetlen része: az iskola-üzem. Kilenc műhelyt foglal magába: két esztergályos, egy marós-gyalus, egy szerszámkészítő, négy lakatos és egy villanyszerelő műhelyt. Na és persze: négyszáz férőhelyes bentlakás meg kázin.

Lehetőségek, amelyekkel élni lehet.

És ők ezeket még Kolozsvár kínálta lehetőségekkel is tárgyják — színházakat, operákat, filharmónia-hangversenyeket, filmszínházakat, múzeumokat látogatnak. Minden olyan intézményt, ahol egy ecsetvonást húzhatnak a holnapi munkás szellemi portréjához. Minden olyan helyet, ahol lehetőség van tanulóik pallérozására.

De kezük ügyében vannak az iskolai körök, műkedvelő együttesek, a sport- és szakmai vetélkedők — lehetőségek.

Felsorolás csak? Tudnod kell, mid van ahhoz, hogy fel is használhasd céljaid érdekében.

Györkös Mányi Albert: Ifjú építő

IV. Honnan?

Kiből lesz a szakmunkás? Egyáltalán nem melles kérdés.

Nem mindig a tehetség dönt. A felvételi szűrővizsga, de még mindig nem ad — nem adhat — teljes képet az adottságról. És vannak „menős” szakmák. De olyanok is, ahol betöltetlenül marad a hely... Vannak szakmák, amelyeknek nincs vonzásuk. Ezekre a „minden mindegy” marad.

Az iskolában döntő többségben vannak azok, akik faluról jöttek. Vidékről. Ebben az iskolában 2200-ból 1700-an. Közöttük meglehetősen sokan akadnak olyanok is, akik gyárat vagy szerszámgépet csak a falusi mozi ütött-kopott híradójában láttak. A szakmáról, amelyet választottak, gyak-

ran elképzelésük sem volt. Nem is lehetett. Választották, mert valaki mondta, valahol hallották. Mert oda sikerült.

A tapasztalat szerint többségük megtalálja a helyét mégis. Megragad a szakmában. De elég gyakori a csere-kérés. Amikor az ismeretkör már tágul. Mikor túl vannak a bejutás bizonytalanságán.

A faluról jöttek számára hosszabb az út a munkásöntudatig. És nemcsak a hazuról hozott szemlélet miatt. Néhányuknak másmilyen nehézséggel is meg kell küzdeniük. Göröngyösebb úton jutnak el a munkássá válásig, mint szerencsésebb helyzetben lévő városi kollégáik.

Az iskola internátusa nem bírkozik meg hatalmas létszámukkal. Marad a kvártély vagy az ingázás. És a kantine befogadóképessége is korlátozott: 900 tanulóra méretezett. Pillanatnyilag 1200-an kosztoznak itt. A kintlakók közül tehát az már szerencsésnek mondhatja magát, aki legalább a kantineban kosztozhat. Egyébként szárazat esznek, hazait vagy ami akad. Ritka az olyan kvártélyon lévő, akinek külön szobája van. Négyen-öten, de beszéltem olyanokkal is, akik hatan laknak egy szobában. Általában 150—200 lejt fizetnek havonta. Nem könnyebb a dolguk az ingázóknak sem. Egy Szamosújvár mellől ingázó I. éves tanuló például reggel 4 óra 50 perckor ül vonatra, és este 7 körül érkezik haza.

Kérdeztem: nehéz?

Megszokjuk — mondták.

A többi tanuló munkásszülőktől s jelentéktelenebb részüik értelmiségi szülőktől származik.

Külsőségek erről a „honnan jöttem“-ről nem árulkodnak. És nemcsak az egyenruha teszi. Már a felvételin sem lehet megkülönböztetni a városit a falusitól. Legfeljebb a magatartás árulkodik valamicskét. Az első napokban. Bizonytalan az egyik, magabiztos a másik. A paraszti gyanakvást, óvatos ismerkedést hozza az egyik, egy bizonyos munkásmentalitás csíráit a másik.

Nos, az iskolának ilyen anyagból kell szakmára, emberségre tanítania ezt a hadseregnyi fiatal. Formátlan kavicsok még, de gondos csiszolással össze lehet hozni azt a kezdőalakot, amelynek kemény érintése alatt majd alakíthatóvá szelídül az anyag.

V. Vizsga

A szakiskolás igazi vizsgája a termelés. Amikor az, amit csinál, pontos szerkezetként illeszkedik az egészbe. Egy ország termelési vérkeringésébe. De vizsgázik az iskola is. Itt kérlelhetetlenül kiderül: miként éltek lehetőségeikkel. Az adottakkal. Miként sikerült azt a bizonyos elmélet—gyakorlat kapcsolatot megvalósítani. S mert valójában a gyámműzem is vizsgázik, hát különös labdázás kezdődik a leméretett és híjával találtatott újdonsült szakmunkás feje fölött. Az üzemek kiforrott, minden tekintetben bevetésre kész szakembereket kérnek számon az iskolától. De éppen ők nem segítenek megfelelően — vág vissza az iskola.

A szakiskolásokról mondott üzemi véleményeket három csoportba lehet sorolni. A türelmetlen: legalább egy év kell, amíg így-úgy belerázódnak a munkába. A tárgyilagos: elméletileg jól felkészültek, de — teszik hozzá gyorsan — az üzemben termelő munka folyik! A rokonszenvezők úgy vélik, hogy az a fiatal, aki egy évig kibírja az üzemiek „törődését“ (termelési értekezleten bírálják őket, szakszervezeti gyűlésen, KISZ-gyűlésen állandó és nem éppen éppen simogató megjegyzések kísérik mindaddig, amíg a rendkívül szoros termelési ritmussal meg nem birkóznak), és nem megy más szakmára, abból jó szakmunkás lesz. Márcsak azért is, mert többségük azonnal beiratkozik a líceum esti tagozatára.

Viszont az iskolában ilyeneket lehet lejegyezni — az üzem számlájára: a gyámműzemek általában kiselejtezett gépeket adományoznak az iskola-műhelyeknek. (A Tehnofrig iskolacsoportnak egyetlen, viszonylag új típusú esztergája van — SN 400 —, de olyan büszkék rá, hogy minden látogatónak azonnal megmutatják.) Aztán: a szakmai képzettségért csak önmaguknak tethetnek szemrehányást (már-mint az üzemiek), mert másodévtől a gyakorlatokat holt napi munkahelyükön végzik a tanulók! („Olyanok lesznek a szakmunkások, amilyenek maguk nevelik!“) Csak-hogy terhesnek, kényelmetlennek, munkagátlónak érzik a gyakorlatokat. Minden év elején huzavona van a gyakorlatok megszervezése körül.

A fiatal szakmunkás pedig, aki elméletben tudja, hogy mit és hogyan kell tennie, lassan ráébred a gép és az anyag titkára is. Előbb-utóbb otthon lesz a gépek között.

VI. Ruha

Az évkezdés első napjaiban jártam az iskolában. A tanulók akkor kapták az új munkaruhákat. Csoportba verődve próbálgatták az iskola udvarán. Billegték, egyensúlyoztak, ahogy a nadrágot húzták. Hunyorogva méricskéltek egymást a kék holmiban, a kolléga szeméből próbálták kiolvasni, hogyan is festenek. Senkinek sem jutott eszébe gúnyolódni a változáson. Talán a pillanat ritkasága tette bizonytalanná a mosolyt, s félig kérdővé a mozdulatot: most mi legyen?

Vajon tudták, hogy egy életre elkötelez ez a kék ruha?